

Zastupljenost kompetencija za inkluzivnim odgojem i obrazovanjem na studijskim programima obrazovanja nastavnika na univerzitetima u Sarajevu i Banjoj Luci

Emina Dedić Bukvić

SAŽETAK: Posljednih decenija Evropa i svijet veliku pažnju posvećuju ulozi i/ili ulogama učitelja/nastavnika i kvalitetnom odgojno-obrazovnom radu. Jedan od evropskih zahtjeva za kvalitetnim obrazovanjem jeste kompetentnost učitelja/nastavnika za rad u inkluzivnim odjeljenjima. Kompetencije za inkluzivnim odgojem i obrazovanjem pripadaju ključnim kompetencijama koje su opisane u OECD-ovom programu *Definition and Selection of Competencies: Teoretical and Conceptual Foundations (DeSeCo)*, kao i u drugim dokumentima obrazovne politike EU. Analizom, deskripcijom i komparacijom sprovedeno je empirijsko istraživanje studijskih programa za obrazovanje učitelja/nastavnika na Univerzitetu u Sarajevu i Univerzitetu u Banjoj Luci. U istraživanju je analizirano 25 nastavnih planova i programa koji se realiziraju na Univerzitetu u Sarajevu u okviru devet (9) nastavničkih fakulteta, kao i 22 nastavna plana i programa na šest (6) nastavničkih fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci. Rezultati istraživanja pokazuju da na pet (5) studijskih programa za obrazovanje učitelja/nastavnika na Univerzitetu u Sarajevu i na tri (3) studijska programa za obrazovanje učitelja/nastavnika na Univerzitetu u Banjoj Luci izučavaju se predmeti koji potiču razvoj kompetencija za inkluzivnim odgojem i obrazovanjem.

Ključne riječi: *izobrazba nastavnika, ključne kompetencije, kompetencije za inkluzivnim odgojem i obrazovanjem, studijski programi nastavničkih fakulteta*

Representation of Competencies for Inclusive Education in the Study Programs of Teaching Faculties at Universities in Sarajevo and Banja Luka

ABSTRACT: In recent decades, Europe and the world pay much attention to the role or roles of teachers and quality educational process. One of Europe's requirements for quality education is competence of teachers for inclusive education. Competence for inclusive education belongs to the key competencies that are described in the OECD's Program *Definition and Selection of Competencies: Teoretical and Conceptual Foundations (DeSeCo)*, as well in other documents of educational policy. Analysis, description and comparison was conducted in empirical research of study programs used to educate the teachers at the University of Sarajevo and at the University of Banja Luka. In the study, it has been analyzed 25 curricula implemented at the University of Sarajevo in nine (9) teaching faculties and 22 curricula in six (6) teaching faculties at the University of Banja Luka. Research results show that at five (5) study programs used to educate teachers at the University of Sarajevo and at three (3) study programs used to educate teachers at the University of Banja Luka students are learning subjects that encourage development competencies for inclusive education.

Keywords: *teacher training, key competencies, competences for inclusive education, study programs of teaching faculties.*

UVOD

Reforma obrazovnog sistema u BiH ukazuje na sve izraženiju potrebu za identificiranjem ključnih kompetencija učitelja/nastavnika. Identifikacijom i selekcijom ključnih kompetencija učitelja/nastavnika, pružaju se mogućnosti mladim naraštajima da lakše nauče kako se uspješno uključiti u socijalno heterogene, interkulturalno obilježene grupe, kako bi imali nezamjenjive preduslove za uspješan individualni i održiv socio-ekonomski i demokratski razvoj u društvu. Stoga je naglasak na pripremi novih

generacija za život u savremenom društvu, a ne sam na savladavanju gradiva koje je propisano kurikulumom. Da bi pripremili mlade generacije za savremene društvene tokove, neophodno je dati poseban značaj obrazovanju učitelja/nastavnika. U svrhu toga OECD je razvio okvir ključnih kompetencija koje mogu biti uvrštene u studijske programe evropskih i svjetskih obrazovnih sistema. Osnovni cilj OECD-ov program *Definition and Selection of Competencies: Teoretical and Conceptual Foundations (DeSeCo)* jeste stvaranje širokog referentnog okvira za razvoj individualnih kompetencija iz perspektive

cjeloživotnog učenja, te ulaganje u razvoj kompetencija na individualnoj i socijalnoj raz profesionalnom radu i u svakodnevnom životu (OECD, 2007). Ako govorimo o novim ulogama učitelja/nastavnika u odgojno-obrazovnom procesu, onda je vrijedno govoriti o pretpostavkama (kompetencijama) koje su neophodne za ovu profesiju. Jedna od takvih ključnih pretpostavki jesu kompetencije za inkluzivnim odgojem i obrazovanjem. Poticanje razvoja kompetencija za inkluzivnim odgojem i obrazovanjem jedno je od ključnih faktora kvalitetnog obrazovnog sistema, kakvom teži i BiH. Kafedžić i Zečević (2008) smatraju izuzetno važnim u današnje obrazovanju učitelja/nastavnika kompetencije koje se odnose na uključivanje djece s posebnim potrebama u sve nivoe obrazovanja. Posebno izdvajaju dvije kompetencije ključne za rad učitelja/nastavnika u inkluzivnom okruženju: sposobnost učitelja/nastavnika da prepozna i da se adekvatno postavi prema darovitim učenicima, i sposobnost učitelja/nastavnika da prepozna i adekvatno se postavi prema učenicima s poteškoćama u učenju. Obrazovne politike trebaju obezbjeđiti u školskim sistemima kompetentne učitelje/nastavnike koji mogu raditi sa učenicima, te uspješno udovoljiti njihovim obrazovnim potrebama. Takvi učitelji/nastavnici trebaju razviti pozitivan stav prema različitostima, tretirati ih sa poštovanjem, biti fleksibilniji i prilagodljivi razlikama, kao i da razvijaju potrebu za kontinuiranim profesionalnim razvojem.

METODOLOGIJA RADA

Cilj rada jeste utvrditi zastupljenost kompetencija za inkluzivnim odgojem i obrazovanjem u postojećim nastavnim planovima i programima za obrazovanje učitelja i nastavnika na nastavničkim fakultetima Univerziteta u Sarajevu i Univerziteta u Banjoj Luci, a koju definira OECD-ov program *Definition and Selection of Competencies: Teoretical and Conceptual Foundations (DeSeCo)*.

Istraživanje ima karakter kvalitativnog metodološkog pristupa koji zahtjeva deskripciju i analizu. U skladu sa tim, u istraživanju su korištene sljedeće metode, tehnike i instrumentariji istraživanja.

Metoda analize sadržaja ima izrazito kvantitativno značenje (Stojak, 1990) i u istraživanju korištena je prilikom skupljanja informacija iz adekvatne literature (udžbenici, rječnici, enciklopedije), prilikom skupljanja informacija iz zvaničnih dokumenata evropskih i svjetskih organizacija koje se bave pitanjima obrazovanja, prilikom pregleda i analize podataka iz nastavnih planova i programa nastavničkih fakulteta Univerziteta u Sarajevu i Univerziteta u Banjoj Luci.

Deskriptivna metoda nastoji dati „pregled“, „snimak stanja“, odnosno nastoji izvršiti „snimanje“ onog što je predmet istraživanja. U zavisnosti koja logičko-metodološka operacija dominira u okviru deskriptivne metode njenim varijantama se smatraju „analitička“, „komparativna“ i „klasifikacijska“ deskriptivna metoda (Bandur i Potkonjak, 1999). Ova metoda om pregled i utvrđivanje prisustva kompetencije za inkluzivnim odgojem i obrazovanjem u nastavnim planova i programa nastavničkih fakulteta Univerziteta u Sarajevu i Univerziteta u Banjoj Luci.

Tehnika istraživanja jeste rad na dokumentaciji (Mužić, 1977) ili analiza sadržaja (Bandur i Potkonjak,

1999). Ovom tehnikom prikupljani su podaci iz relevantne literature, dokumenata i drugih pisanih materijala koji opisuju obrazovanje učitelja/nastavnika u BiH, Evropi i svijetu.

U istraživanju je primijenjen sljedeći instrumentarij: evidencioni list i tabela (Bandur i Potkonjak, 1999; Mužić, 1977). Uz pomoć evidencionog lista klasificirani su podaci preuzeti iz literature i dokumenata koji su bili značajni za istraživanje. Činjenice dobijene u istraživanju mogu se bilježiti na posebne tabele (Bandur i Potkonjak, 1999). U ovom istraživanju primijenjena je tabela kao instrumentarij prilikom prikupljanja podataka iz nastavnih planova i programa. Tabela je kreirana na osnovu analize teorijskih koncepata koji opisuju provedbu Bolonjskog procesa u evropskim obrazovnim sistemima. U okviru tabele nalaze se stavke prepoznate u nastavnim planovima i programima nastavničkih fakulteta Univerziteta u Sarajevu i Univerziteta u Banjoj Luci.

Za ovaj rad korišten je stratificiran uzorak, odnosno odabrana su posebna obilježja populacije bitna za istraživanje. Uzorak je činilo 47 nastavnih planova i programa čiji sadržaji se realiziraju na Univerzitetu u Sarajevu u okviru devet (9) visokoškolskih institucija i na Univerzitetu u Banjoj Luci u okviru šest (6) visokoškolskih institucija koji pripremaju buduće učitelje i nastavnike za odgojno-obrazovni rad. U istraživanju su obuhvaćeni zvanični dokumenti (ukupno 47 nastavnih planova i programa) koji su preuzeti sa digitalnih platformi visokoškolskih institucija Univerziteta u Sarajevu i Univerziteta u Banjoj Luci koji predstavljaju listu predmeta koje su studenti izučavali u toku 2014/2015. akademske godine. Uz analizu nastavnih planova i programa, izučavani su i OECD-ov program *Definition and Selection of Competencies: Teoretical and Conceptual Foundations (DeSeCo)* čiji je osnovni cilj pružanje teorijskih i konceptualnih osnova za definiranje i selekciju ključnih kompetencija, Brošura *Uvod u usaglašavanje (Tuning) obrazovnih struktura u Evropi – doprinos univerziteta bolonjskom procesu* koja je nastala kao rezultat Tuning projekta koji je realiziran u okviru Evropske komisije (Komisija za menadžment Tuning projekta, 2006).

ANALIZA I INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

Univerzitet u Sarajevu i Univerzitet u Banjoj Luci organiziraju nastavu za studente koji žele biti učitelji/nastavnici u osnovnim i srednjim školama.

Na Univerzitetu u Sarajevu budući učitelji/nastavnici obrazuju se na osam (8) fakulteta i jednoj (1) akademiji. Riječ je o sljedećim institucijama koje pripremaju budući nastavnički kadar na Univerzitetu u Sarajevu:

- Fakultet islamskih nauka – Islamska vjeronauka i religijski odgoj;
- Fakultet političkih nauka – Odsjek za sociologiju;
- Fakultet sporta i tjelesnog odgoja – Opći smjer;
- Filozofski fakultet – Odsjek za anglistiku, Odsjek za bosanski, hrvatski i srpski jezik, Odsjek za filozofiju, Odsjek za germanistiku, Odsjek za historiju (Katedra za historiju umjetnosti), Odsjek za književnosti naroda BiH, Odsjek za orijentalnu filologiju, Odsjek za pedagogiju, Odsjek za

romanistiku, Odsjek za slavenske jezike i književnosti, Odsjek za sociologiju;

- Katolički bogoslovni fakultet – Katedra religiozne pedagogije i katehetike;
- Pedagoški fakultet – Odsjek za razrednu nastavu, Odsjek za kulturu življenja i tehnički odgoj;
- Prirodno-matematički fakultet – Odsjek za biologiju, Odsjek za hemiju, Odsjek za fiziku, Odsjek za geografiju, Odsjek za matematiku;
- Akademija likovnih umjetnosti – Nastavnički odsjek;
- Muzička akademija – Muzička teorija i pedagogija.

Univerzitet u Banjoj Luci, na svojim fakultetima i akademiji organizira i realizira nastavu za studente koji žele biti učitelji/nastavnici u osnovnim i srednjim školama. U pitanju su sljedeći fakulteti i akademija:

- Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta – Opšti nastavnički odsjek;
- Fakultet političkih nauka – Sociologija;
- Filološki fakultet –Srpski jezik i književnost, Engleski jezik i književnost, Njemački jezik i književnost, Italijanski jezik i književnost, Francuski jezik i književnost, Ruski i srpski jezik i književnost;
- Filozofski fakultet – Filozofija, Istorija, Pedagogija, Učiteljski studiji;
- Prirodno-matematički fakultet – Biologija, Ekologija, Fizika, Geografija, Hemija, Matematika i Tehničko vaspitanje i informatika;
- Akademija umjetnosti – Muzička umjetnost: Odsjek za muzičku teoriju i pedagogiju; Likovna umjetnost: Slikarstvo.

Na osam (8) fakulteta i jednoj (1) akademiji Univerziteta u Sarajevu realizira se 25 nastavnih planova i programa koji pripremaju budući učiteljski/nastavnički kadar. Dok na pet (5) fakulteta i jednoj (1) akademiji Univerziteta u Banjoj Luci realiziraju se 22 nastavna plana i programa u svrhu izobrazbe učitelja i nastavnika.

Analizom postojećih nastavnih planova i programa koji su se realizirali na gore navedenim studijskim programima u toku 2014/2015. akademske godine, utvrđeno je (ne)prisustvo predmeta čiji sadržaji razvijaju kod studenata kompetencije za inkluzivnim odgojem i obrazovanjem koje se smatraju jednom od ključnih kompetencija u učiteljskoj i nastavničkoj profesiji.

U nastavku ovog rada predstavljeni su studijski programi u kojima je utvrđeno prisustvo predmeta čiji sadržaji pružaju prilike studentima – budućim učiteljima/nastavnicima za razvijanje kompetencija za inkluzivnim odgojem i obrazovanjem neophodnih za kvalitetan odgojno-obrazovni rad, kao i cjeloživotno učenje.

Od ukupno 25 nastavnih planova i programa na Univerzitetu u Sarajevu koji pripremaju budući učiteljski/nastavnički kadar, samo su u pet (5) nastavnih planova i programa uočeni predmeti koji pružaju prilike za razvoj kompetencija za inkluzivnim odgojem i obrazovanjem.

Na Prirodno-matematičkom fakultetu Univerziteta u Sarajevu organizira se nastava na nastavničkim

usmjerenjima na odsjecima za biologiju, fiziku, geografiju, hemiju i matematiku. Od navedenih, na tri (3) studijska programa zapaženi su predmeti bitni za ovu analizu. Na nastavničkom usmjerenju Odsjeka za biologiju Prirodno-matematičkog fakulteta utvrđeno je prisustvo jednog (1) predmeta na I godini II ciklusa studija koji svojim sadržajem potiče razvoj kompetencija za inkluzivnim odgojem i obrazovanjem. Riječ je o predmetu *Specifičnosti odgojno-obrazovnog rada sa učenicima koji su nadareni* za koji je predviđeno po jedan (1) sat predavanja, seminara i vježbi. Opterećenje studenata na ovom predmetu vrednuje se sa 2 ECTS boda. Odsjek za hemiju Prirodno-matematičkog fakulteta, na nastavničkom usmjerenju I ciklusa studija, nudi predmet *Inkluzivno obrazovanje*. Za ovaj predmet predviđena su tri (3) sata predavanja i jedan (1) sat vježbi, a uspjeh studenata opisuje se sa 3 ECTS boda. Na nastavničkom usmjerenju Odsjeka za matematiku Prirodno-matematičkog fakulteta na I ciklusu studija izučava se jedan predmet čiji sadržaji pružaju prilike za razvoj kompetencija za inkluzivnim odgojem i obrazovanjem. U VI semestru, studenti izučavaju predmet *Nastava matematike za nadarene učenike* za koji su predviđena po dva (2) sata predavanja i vježbi. Studentski angažman na ovom predmetu opisuje se sa 3 ECTS boda. Na istom odsjeku, ali na II ciklusu studija, nudi se predmet *Metodika rada sa nadarenim učenicima*. Sadržaji navedenog predmeta izučavaju se u okviru tri (3) sata predavanja i dva (2) sata vježbi, a studentsko opterećenje aktivnostima opisuje se sa 10 ECTS bodova.

Pedagoški fakultet Univerziteta u Sarajevu realizira nastavu u skladu sa evropskim standardima u obrazovanju na sljedećim odsjecima: Odsjek za predškolski odgoj, Odsjek za razrednu nastavu i Odsjek za kulturu življenja i tehnički odgoj. Na Odsjeku za razrednu nastavu Pedagoškog fakulteta izučavaju se dva predmeta koja omogućavaju prilike za razvoj kompetencija za inkluzivnim odgojem i obrazovanjem studenata – budućih učitelja. U VII semestru I ciklusa studija, studenti izučavaju predmet *Specijalna pedagogija sa metodikom rada 1* za koji je određeno po dva (2) sata predavanja, dva (2) sata vježbi i jedan (1) sat metodičke prakse. Opterećenje studenata na nastavnim i ispitnim aktivnostima opisano je sa 6 ECTS bodova. U narednom semestru, studenti izučavaju predmet *Specijalna pedagogija sa metodikom rada 2* za koji je određen jedan (1) sat seminara i jedan (1) sat metodičke prakse. Sa 2 ECTS boda opisuje se studentsko opterećenje na ovom predmetu.

Pod svojim krovom, Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu okuplja trinaest (13) odsjeka i dvije (2) katedre. Jedino na Odsjeku za pedagogiju utvrđeno je prisustvo predmeta koji potiču razvoj kompetencija za inkluzivnim odgojem i obrazovanjem. Na Odsjeku za pedagogiju nudi se šest (6) predmeta na oba ciklusa studija. Predmeti *Specijalna pedagogija 1* i *Specijalna pedagogija 2* izučavaju se na trećoj godini I ciklusa studija. Za predmet *Specijalna pedagogija 1* određena su dva (2) sata predavanja i jedan (1) sat vježbi, te sa 4 ECTS boda opisuje se studentski angažman. Dok je za predmet *Specijalna pedagogija 2* predviđeno dva (2) sata predavanja, te po jedan (1) sat vježbi i seminara. Studentske aktivnosti opisane su sa 5 ECTS bodova. Na posljednjoj godini II ciklusa studija, studenti mogu

izučavati sljedeće predmete: *Nadareni učenici*, *Učenici sa teškoćama u razvoju*, *Specifičnosti istraživanja odgojno-obrazovnog rada sa nadarenim učenicima* i *Specifičnosti istraživanja odgojno-obrazovnog rada s učenicima sa teškoćama u razvoju*. Za navedene predmete predviđena su po dva (2) sata predav dva (2) sata vježbi, a opterećenje studenata nastavnim i ispitnim aktivnostima predstavljeno je sa 5 ECTS bodova.

Prethodno interpretirani podaci o prisustvu predmeta na studijskim programima Univerziteta u Sarajevu koji potiču razvoj kompetencija za inkluzivnim odgojem i obrazovanjem predstavljeni su u Tabeli 1.

Univerzitet u Banjoj Luci obrazuje budući učiteljski/nastavnički kadar na pet (5) fakulteta i jednoj (1) akademiji. Na ovim visokoškolskim institucijama realiziraju se 22 nastavna plana i programa za izobrazbu učitelja/nastavnika. Od ukupnog broja nastavnih planova i programa, jedino su u tri (3) nastavna plana i programa uočeni predmeti koji potiču razvoj kompetencija za inkluzivnim odgojem i obrazovanjem. Istaknuta tri (3) nastavna plana i programa realiziraju se na *Filozofskom fakultetu* i *Fakultetu fizičkog vaspitanja i sporta* Univerziteta u Banjoj Luci.

Učiteljski studiji na Filozofskom fakultetu nude studentima I i II ciklusa studija po jedan (1) predmet čiji su sadržaji prepoznati kao prilike za razvoj kompetencija za inkluzivnim odgojem i obrazovanjem. Na I ciklusu studija, studenti izučavaju predmet *Metodika rada sa učenicima sa teškoćama u razvoju* u okviru jednog (1) sata predavanja i jednog (1) sata vježbi. Angažman studenata na aktivnostima opisan je sa 2 ECTS boda. Predmet *Inkluzivno obrazovanje* izučava se na II ciklusu nastave i za ovaj predmet predviđeno je po jedan (1) sat predavanja i vježbi. Sa

2 ECTS boda opisan je angažman studenata u toku nastavnih i ispitnih aktivnosti.

Studijski program Pedagogije na Filozofskom fakultetu nudi dva (2) predmeta čiji sadržaji omogućavaju šanse za razvoj kompetencija za inkluzivnim odgojem i obrazovanjem. Riječ je o predmetima *Inkluzivno obrazovanje* i *Psihologija darovitosti i kreativnosti*. Prvi predmet izučava se na I ciklusu studija u okviru dva (2) sata predavanja i dva (2) sata vježbi. Dok je za drugi predmet predviđen po jedan (1) sat predavanja i vježbi. Opterećenje studenata na oba predmeta opisano je sa 2 ECTS boda.

Na Opštem nastavničkom smjeru Fakulteta fizičkog vaspitanja i sporta izučava se predmet pod nazivom *Fizičko vaspitanje djece sa posebnim potrebama*. Za ovaj predmet predviđena su po tri (3) sata predavanja i vježbi, te 5 ECTS bodova kojima se opisuje opterećenje studenata.

Prethodno opisani podaci o predmetima na studijskim programima Univerziteta u Banjoj Luci koji potiču razvoj kompetencija za inkluzivnim odgojem obrazovanjem predstavljeni su u Tabeli 2.

Analizom 47 nastavnih planova i programa koji pripremaju budući učiteljski/nastavnički kadar na Univerzitetu u Sarajevu i Univerzitetu u Banjoj Luci, utvrđeno je da je samo u *osam (8)* nastavnih planova i programa uočeno prisustvo predmeta čiji sadržaji potiču razvoj kompetencija za inkluzivnim odgojem i obrazovanjem. Tačnije kazano, na Univerzitetu u Sarajevu u okviru pet (5) nastavnih planova i programa, a na Univerzitetu u Banjoj Luci u okviru tri (3) nastavna plana i programa zabilježeni su predmeti koji potiču razvoj kompetencija za inkluzivnim odgojem i obrazovanjem.

Tabela 1. Lista predmeta na Univerzitetu u Sarajevu

8				
STUDIJSKI PROGRAMI	SEMESTAR I CIKLUS	BROJ SATI NASTAVE	NAZIV PREDMETA	ECTS BODOVI
Biologija	I semestar II ciklus	1P + 1V + 1S	<i>Specifičnosti odgojno-obrazovnog rada sa učenicima koji su nadareni</i>	2
Hemija	VII semestar I ciklus	2P + 1V	<i>Inkluzivno obrazovanje</i>	3
Matematika	VI semestar I ciklus	2P + 2V	<i>Nastava matematike za nadarene učenike</i>	3
	IV semestar II ciklus	3P + 2V	<i>Metodika rada sa nadarenim učenicima</i>	10
Razredna nastava	VII semestar I ciklus	2P + 2V + 1MP	<i>Specijalna pedagogija sa metodikom rada 1</i>	6
	VIII semestar I ciklus	1S + 1MP	<i>Specijalna pedagogija sa metodikom rada 2</i>	2
Pedagogija	V semestar I ciklus	2P + 1V	<i>Specijalna pedagogija 1</i>	4
	VI semestar I ciklus	2P + 1V + 1S	<i>Specijalna pedagogija 2</i>	5
	III semestar II ciklus	2P + 2V	<i>Nadareni učenici</i>	5
	III semestar II ciklus	2P + 2V	<i>Učenici sa teškoćama u razvoju</i>	5
	IV semestar II ciklus	2P + 2V	<i>Specifičnosti istraživanja odgojno – obrazovnog rada s nadarenim učenicima</i> ili <i>Specifičnosti istraživanja odgojno – obrazovnog rada s učenicima s teškoćama u razvoju</i>	5

Tabela 2. Lista predmeta na Univerzitetu u Banjoj Luci

UNIVERZITET U BANJOJ LUCI				
STUDIJSKI PROGRAMI	SEMESTAR I CIKLUS	BROJ SATI NASTAVE	NAZIV PREDMETA	ECTS BODOVI
Učiteljski studiji	VII semestar I ciklus	1P + 1V	<i>Metodika rada sa učenicima sa teškoćama u razvoju</i>	2
	II semestar II ciklus	1P + 1V	<i>Inkluzija u obrazovanju</i>	2
Fizičko vaspitanje i sport	VII semestar I ciklus	3P + 3V	<i>Fizičko vaspitanje djece sa posebnim potrebama</i>	5
Pedagogija	VII semestar I ciklus	2P + 2V	<i>Inkluzivno obrazovanje</i>	3
	I semestar II ciklus	1P + 1V	<i>Psihologija darovitosti i kreativnosti</i>	3

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Obrazovanje učitelja/nastavnika i sticanje ključnih kompetencija, predstavlja proces koji zahtjeva brojne pretpostavke i odredbe podizanja kvalitete i usklađivanja sa savremenim društvenim trendovima, kao i evropskim i svjetskim standardima. Kvalitetn obrazovanje učitelja/nastavnika pruža brojne šanse mladim naraštajima da nauče kako da uče, kako da žive sa drugima i kako da zadovolje svoje potrebe za samoaktualizacijom svoje ličnosti. Predstavljene podaci ukazuju da većina nastavnčkih fakulteta na Univerzitetu u Sarajevu i Univerzitetu u Banjoj Luci ne razvija kompetencije za inkluzivnim odgojem i obrazovanjem. Učitelji/nastavnici koji imaju razvijene kompetencije za inkluzivnim odgojem i obrazovanjem su u mogućnosti da jednako uvažavaju svakog pojedinca, kreiraju školske kulture kako bi odgovorile na različitosti u školi, pruže kvalitetne prilike za smanjivanje prepreka za učenje i sudjelovanje svih učenika, gledaju na različitosti među učenicima kao na resurse za podršku u učenju. Na osnovu analize postojećih nastavnih planova i programa veoma je teško povjerovati da učitelji/nastavnici koji završavaju studijske programe na Univerzitetu u Sarajevu i Univerzitetu u Banjoj Luci imaju razvijene kompetencije za inkluzivnim odgojem i obrazovanjem. Zato bi obrazovna politika BiH trebala ujednačiti zahtjeve koje postavlja evropski prostor visokog obrazovanja za podizanjem kvalitete izobrazbe učitelja/nastavnika.

LITERATURA

Bandur, V. i Potkonjak, N. (1999). *Metodologija pedagogije*. Beograd: Savez pedagoških društava Jugoslavije.

Booth, T. i Ainscow, M. (2008). *Indeks inkluzivnosti: Promicanje učenja i sudjelovanja u školama*. Zenica: CSIE: Centar za istraživanje inkluzivnog obrazovanja.

Kafedžić, L. i Zečević, I. (2008). Inkluzivno obrazovanje – zastupljenost kompetencija u nastavnim planovima i programima studija za obrazovanje učitelja. U A. Mimica, *Usaglašavanje programa obrazovanja prosvetnih radnika u zemljama Zapadnog Balkana* (str. 64-85). Beograd: Centar za obrazovne politike.

Komisija za menadžment Tuning projekta. (2006). *Uvod u usaglašavanje (Tuning) obrazovnih struktura u Evropi – doprinos univerziteta bolonjskom procesu*. Preuzeto sa http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/documents/General_brochure_Serbian_version_FINAL.pdf. www.unsa.ba. www.unibl.org.

Mužić, V. (1977). *Metodologija pedagoškog istraživanja*. Sarajevo: IGKRO „Svjetlost“.

OECD (2007). *Definition and selection of Competencies: Theoretical and Conceptual Foundations (DeSeCo): Key Competencies for Successful Life and a Well – Functioning Society – Summary of final report*; OECD. Preuzeto sa <http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/definitionandselectionofcompetenciesdeseco.ht>.

Stojak, R. (1990). *Metoda analize sadržaja*. Sarajevo: Institut za proučavanje nacionalnih odnosa. Tuzla: DP „Grafičar“.

INFORMACIJE O AUTORU

Emina Dedić Bukvić

Ustanova: Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu

Adresa: Franje Račkog br. 1

e-mail: emina.dedic.bukvic@ff.unsa.ba